

ODONTOLOGIA HOSPITALÀRIA A CATALUNYA EN EL SEGLE XX. L'HOSPITAL DE SANT PAU I L'ESCOLA D'ESTOMATOLOGIA

USTRELL i TORRENT, Josep M.

 <https://orcid.org/0000-0001-6435-5220>

Acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. Vicedegà d'Odontologia. Facultat de Medicina i Ciències de la Salut (UB). Igualada (Anoia). josepmariaustrell@gmail.com

Rebut: 1 de juliol de 2020

Acceptat: 12 de setembre de 2020

PARAULES CLAU:

- *Estomatologia*
- *Odontologia*
- *Hospital*
- *Joan Carol*
- *Hospital de la Santa Creu i Sant Pau*

PALABRAS CLAVE:

- *Estomatología*
- *Odontología*
- *Hospital*
- *Joan Carol*
- *Hospital de la Santa Creu i Sant Pau*

KEYWORDS:

- *Dentistry*
- *Hospital*
- *Joan Carol*
- *Hospital de la Santa Creu i Sant Pau*

RESUM: El període 1871-1966 dona fe de la importància que va tenir l'assistència odontològica hospitalària i la formació dels professionals de l'odontologia en els serveis hospitalaris. Catalunya ha vetllat sempre per la prevenció bucal en la societat i va ser un gran incentiu el fet de l'entrada als hospitals, mèrit que es deu al seu cap de servei de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, el Dr. Joan Carol.

RESUMEN: El período 1871-1966 da fe de la importancia que tuvo la asistencia odontológica hospitalaria y la formación de los profesionales de la odontología en los servicios hospitalarios. Catalunya ha cuidado siempre de la prevención bucal en la sociedad y fue un gran incentivo el hecho de la entrada en los hospitales, mérito que se debe al jefe de servicio del Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, el Dr. Joan Carol.

HOSPITAL DENTISTRY IN CATALONIA IN THE TWENTIETH CENTURY. HOSPITAL OF SANT PAU AND THE SCHOOL OF DENTISTRY.

ABSTRACT: The period 1871-1966 attests to the importance of hospital dental care and the training of dental professionals in hospital services. Catalonia has always taken care of oral prevention in society and the fact of entering the hospitals was a great incentive, a merit that is due to the head of service of Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Dr. Joan Carol.

CITACIÓ DE L'ARTICLE: USTRELL I TORRENT, Josep M. "Odontologia hospitalària a Catalunya en el segle XX. L'Hospital de Sant Pau i l'Escola d'Estomatologia". A: *Gimbernat* [Barcelona], 2021; 74: 85-99. <https://doi.org/10.1344/gimbernat2021.74.4>

Aquest document està subjecte a una llicència Creative Commons

© Josep M. Ustrell i Torrent, 2021

DOI:10.1344/gimbernat2021.74.4

INTRODUCCIÓ

Després de centúries d'una activitat professional particular i plena de conflictes legals per a la possessió de l'autorització de l'exercici¹, un fet important per l'odontologia tenia lloc l'any 1913 a Barcelona, amb la implementació de l'assistència a nivell hospitalari. I és en aquest fet on pren un relleu molt important la figura del Dr. Joan Carol Montfort, que va tenir l'encert de fundar el primer Servei (públic) d'Estomatologia, a l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau de Barcelona.

ANTECEDENTS HISTÒRICS DE L'ASSISTÈNCIA ODONTOLÒGICA A NIVELL HOSPITALARI

Els antecedents de l'assistència hospitalària a Catalunya es remunten a l'any 1871, data en la qual Simón de Rojas Bruguera Martí (1840-1916) ja dirigia un Servei d'Odontologia a la Casa de Maternitat i Expòsits de Barcelona. El 1904 era responsable d'aquest càrrec Salvador Calpe i, en el mateix any, José Cirach dirigia un servei igual en dos centres, l'Hospital del Nen Déu i l'Asilo Naval Español. A l'Hospital Clínic de Barcelona es va crear un Servei d'Odontologia, abans del 1913 i, en aquesta data, Joan Carol Montfort va guanyar una plaça de metge odontòleg, càrrec que ocupà durant dos anys, ja que el 1915 va guanyar la plaça de metge estomatòleg a l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau.

L'ESCOLA D'ODONTOLOGIA A LA PENÍNSULA

La RO de 21 de març de 1901 creava el títol d'odontòleg i establia a la Facultat de Medicina de Madrid dues càtedres suplementàries, Odontologia i Pròtesis Dentària, i per matricular-s'hi era necessari haver aprovat el segon curs de medicina. Els tribunals d'examen estaven formats pels professors d'aquestes matèries odontològiques, que eren Florestán Aguilar² (1872-1934) i Manuel Cuzzani (1860-1933), respectivament, i els professors numeraris de la Facultat de Medicina. El 2 d'octubre d'aquell mateix any es van iniciar les classes a les golfes de l'Hospital de San Carlos. La resposta dels professionals va ser bona al principi, de forma que l'any 1902 van revalidar els estudis disset alumnes, però tot seguit vindria un declivi que duraria cinc anys, essent el punt més baix l'any 1906, en què només els van revalidar tres. Aguilar seguí incansablement i a partir del 1908 tot tornà a la normalitat, perquè augmentà el nombre d'aspirants.

L'any 1910 es van reorganitzar els estudis i, el següent, durant el govern del liberal José Canalejas, es disposà la manera com s'havien de verificar les matrícules i els exàmens als alumnes d'odontologia que haguessin cursat els seus estudis abans de la reforma.

L'any 1914, governant Eduardo Dato, es creà l'Escola d'Odontologia de la Facultat de Medicina de Madrid, malgrat conviure en els difícils anys de la primera Guerra Mundial. L'any següent, es recordava als metges que per exercir l'odontologia necessitaven cursar els seus estudis, excepte els que estiguessin en possessió del títol de cirurgia dentista, que a certs efectes podia suplir el títol d'odontòleg.

L'any 1919 la revista "*La Odontología*" publicà el projecte de Joan Carol "Els estudis d'Estomatologia a la Universitat de Barcelona", en nom del Cercle Odontològic de Catalunya³, amb la plausible aspiració que a la Facultat de Medicina de Barcelona s'organitzés l'ensenyament de l'odontologia durant el règim autonòmic. El motiu era que el Govern s'havia proposat canviar l'organització dels estudis universitaris, atorgant autonomia pedagògica i administrativa, mitjançant les quals les universitats rebrien una subvenció, percebent a més l'import de les matrícules i podent organitzar l'ensenyament professional amb absoluta llibertat, encara que dins d'un límit de coneixements mínims, que per a cada carrera establiria el propi Estat. Aquesta llei, anomenada d'Autonomia Universitària (LAU), autoritzava les universitats a organitzar l'estudi de les carreres que fossin convenients, quedant-li a l'Estat tan sols la facultat, que per la Constitució li corresponia i mitjançant un examen de revàlida, d'atorgar els títols acadèmics. Però la pobresa de recursos econòmics va ser una ensopegada per a la instauració d'aquest ensenyament a la Universitat de Barcelona.

Amb Bernardino Landete (1879-1968), l'any 1932, s'amplià un any la carrera, a l'exigir tres cursos de medicina per a l'ingrés a odontologia. Això constituïa, en aquest nou pla d'estudis, el que es va anomenar primer període bàsic dels ensenyaments de medicina. El *Ministerio de Instrucción Pública*, el 1933, en la que seria possiblement una de les últimes lleis dictades pel govern de Manuel Azaña, establí aquest període bàsic i donava la relació d'assignatures que s'havien d'estudiar.

DE L'ODONTOLOGIA A L'ESTOMATOLOGIA

L'any 1942 es van crear dues càtedres més, Profilaxi Dental i Ortodòncia, a més de l'ampliació a quatre cursos de medicina per accedir a aquests estudis. Dos anys després va haver-hi una nova ampliació a la totalitat dels cursos de medicina per accedir a odontologia. El mateix any 1944, en què entrà en vigor la Llei d'Ordenació Universitària o d'Especialitats Mèdiques, l'Estomatologia va ser considerada especialitat professional.

Amb aquestes ordenacions era obvi un nou canvi. El 1948, l'Escola d'Odontologia passa a denominar-se Escola d'Estomatologia, on podia obtenir-se el títol de Metge Estomatòleg, sent el seu director el professor Pedro García Gras (1904-1976).

El 1955, l'Estomatologia passa a considerar-se especialitat mèdica i, per tant, des d'aquest moment, l'alumnat havia de llicenciar-se en Medicina i després seguir dos anys d'especialització en Estomatologia.

En quaranta-set anys es va canviar de cursar un any d'estudis de medicina a sis, i d'un any de formació odontològica a dos. Com explicava Juan Pedro Moreno⁴ (1937-1993) *“la professió dental va quedar així en desavantatge sobre la mundial per exercir la medicina i en clar desavantatge per a l'exercici del seu art, al disposar d'un any menys d'estudis específics”*.

I amb tot això s'entrà a l'any 1966 quan, el dia 14 de juliol, Catalunya obtingué l'autorització per iniciar la seva pròpia escola, encara que per l'inici dels estudis s'hauria d'esperar cinc anys més.

En aquesta data un Decret del Govern crea l'escola de Barcelona, que ja portava un nou qualificatiu: Escola d'Estomatologia. En aquells moments era rector de la Universitat de Barcelona Francisco García-Valdecasas Santamaría (1910-2005), el qual tingué un paper molt important i va facilitar al màxim les coses, sobretot per aconseguir el pressupost necessari.

L'any 1967 es busca un local apropiat i, essent degà Julio G. Sánchez Lucas, la càtedra d'Histologia i Anatomia Patològica va cedir el Museu Ferrer i Cagigal per a la seva instal·lació. La Universitat de Barcelona, a través dels rectorats de José Botella Llucià (1912-2002) i Manuel Albaladejo García (1920-2012), es va encarregar

de fer consultes sobre el tema, però no és fins a la intervenció de rector Fabià Estapé Rodríguez (1923-2012), que el 30 d'abril de 1970 s'aproven el Reglament i el Pla d'Estudis. Per tal d'iniciar l'activitat docent es va crear una Comissió Organitzadora formada pel degà de la Facultat de Medicina, Cristóbal Pera Blanco-Morales, el president del Col·legi d'Odontòlegs i Estomatòlegs de Catalunya, José Verdiell, i un grup d'experts format per Joan Carol Montfort (1889-1986), Felipe Mestre Armengol (1910), José Boniquet Alfonso, Àngel Bellet Cubells, Francisco Cases Romeu, Antonio Nadal Valldaura (1922-2016) i el professor Domingo Ruano Gil (1932-2016), que el 20 de gener de 1971 seria nomenat director de l'Escola d'Estomatologia, sent succeït pel professor Antonio Nadal Valldaura l'any 1981, a l'obtenir la Càtedra d'Odontologia amb la seva Clínica.

El 15 de juliol de 1978, l'Estomatologia entrà a formar part de les especialitats del tercer cicle de la carrera de medicina, i l'11 de gener de 1984, el Govern central va decretar una via extraordinària que, al no regular-la, originà certa confusió entre els professionals, que era el "nou títol" d'Odontòleg.

EL DOCTOR JOAN CAROL I MONTFORT

Joan Carol i Montfort (Manresa, 14 de gener de 1889 – Barcelona, 5 de novembre de 1986) era fill de l'odontòleg Pere Carol i Martí⁶. Va estudiar el batxillerat als Pares Escolapis de Sant Antoni de Barcelona i, titulat en batxiller per l'Institut Provincial el 1905, va seguir els tres primers cursos a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona, que eren els que es requerien en aquell moment per fer odontologia a Madrid, on es llicencià l'any 1908 amb la qualificació d'excel·lent. Deixeble de Florestán Aguilar, aquest li proposà que es quedés de professor amb ell a Madrid, però Joan Carol volia acabar la carrera de Medicina i exercir l'especialitat d'Estomatologia al costat del seu pare.

Tres anys després de ser a Barcelona, Joan Carol tornà a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona i obtingué la llicenciatura en Medicina i Cirurgia l'any 1912. Seguidament, preparà la tesi doctoral *Los modernos procedimientos terapéuticos en las fracturas de maxilar*, que va defensar a la Universidad Complutense de Madrid l'any 1913. Paral·lelament, seguí treballant a la consulta privada que va obrir al barri del Clot, alhora que feia assistència odontològica a la població escolar, integrant-se, l'any 1912, en el quadre mèdic de les escoles del districte VI de Barcelona, on exercí l'odontologia gratuïtament entre la població

infantil. També col·laborà en l'organització de festivals infantils de divulgació de la higiene dental fins l'any 1936, mitjançant les associacions odontològiques en què va col·laborar. Entre aquestes associacions cal destacar-ne dues: el Cercle Odontològic de Catalunya i l'Associació d'Odontòlegs de Llengua Catalana⁶, els membres de les quals van treballar plegats en aquest aspecte.

El 1913 obtingué la plaça de metge odontòleg de l'Hospital Clínic i l'ocupà fins el 1915, any en el que va passar a l'Hospital de Sant Pau, on va romandre fins l'any 1958. Com a director del Servei d'Estomatologia inicià una intensa activitat docent i va crear una veritable escola de formació en estomatologia. Carol és el responsable de la introducció de la radiologia com a ciència complementària de l'odontologia, que va ser un gran avanç per la recerca.

Molt aviat, del 1911 al 1913, Joan Carol se significà professionalment. Va ser secretari de la *Federación Odontológica Española* i, l'any 1914, aconseguí la plaça de sotsinspector d'Odontologia de la província de Barcelona, participà com a secretari en el *VII Congreso Odontológico Español* i li van concedir la medalla d'or del *VII Congreso Italiano di Stomato-Odontoiatria* que se celebrà a Roma l'any 1922. Dos anys després va ser nomenat president del Cercle Odontològic de Catalunya (Fig. 1) i, l'any 1925, la *Federación Odontológica Española* el nomenà president, càrrec que ocupà fins el 1927, el mateix any en què va ser el president del *X Congreso Odontológico Español*. L'any 1930 va ser elegit president del Col·legi Oficial d'Odontòlegs mentre que, l'any següent, assumia la presidència de la Secció d'Estomatologia de la Comissió Científica del Col·legi Oficial de Metges de Barcelona i, a més, era nomenat director de la revista *Arxius d'Odontologia de Catalunya*⁷.

El 1916 va iniciar l'activitat docent amb la presentació d'una ponència al Claustre de la Universitat de Barcelona que es titulà *Proyecto de reglamento de los estudios de Estomatología*. Es tractava del Pla d'Estudis d'Odontologia que va aplicar en el seu Servei de l'Hospital de Sant Pau i que es publicà a la revista "*La Odontología*".

Joan Carol fou el primer metge estomatòleg escollit acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona on va llegir el seu discurs d'ingrés sobre la *Unidad patogénica de las neoplasias propias de los maxilares* l'any 1955. Amb aquest motiu va rebre l'homenatge de la professió mèdica barcelonina, encapçalada pels doctors Molleda, president del Col·legi Oficial d'Odontòlegs de Barcelona, i Cornudella, president del Cos Facultatiu de l'Hospital de Sant Pau, entre molts altres. L'any 1958, Joan Carol fou objecte d'un segon homenatge per celebrar les

seves noces d'or amb l'Odontologia, un acte en el que el Col·legi Oficial d'Odontòlegs de Barcelona li lliurà la Medalla d'Or de la institució. Poc després, l'any 1962, va rebre el mèrit de l'Orde Civil de Sanitat.

Casat amb Rosa Murillo i Mumburú, van tenir vuit fills: Joan⁸ —metge estomatòleg— (Barcelona, 1918-1997), Lluís —metge estomatòleg— (Barcelona, 1919-2001), Rosa (Barcelona, 1920-1979), Maria Teresa (Barcelona, (1922-2019), Pere —metge estomatòleg— (Barcelona, 1924-2011), Ignasi —farmacèutic— (Barcelona, 1926-2015), Josep —compositor— i Jordi⁹ —metge pediatre.

EL SERVEI D'ESTOMATOLOGIA DE L'HOSPITAL DE LA SANTA CREU I SANT PAU

L'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau va obrir un Servei d'Estomatologia en un dels pavellons renaixentistes que porta el nom de Santa Apol·lònia (Fig. 2), patrona de l'odontologia. En el seu interior s'hi van instal·lar dues cadires dentals amb tots els elements complementaris (Fig. 3). Hem de considerar com un pioner l'Hospital de Sant Pau, en el sentit que va obrir el Servei d'Estomatologia amb la voluntat de servir al públic en general. El Dr. Joan Carol i Montfort va ser el fundador del Dispensari Odontològic que s'inaugurà l'any 1913 (Fig. 4), havent estat nomenat Metge Estomatòleg de l'Hospital. Uns anys després, el 1931, encara va ser nomenat Metge Numerari d'Entrada del mateix servei.

Per l'assistència als pacients se'ls feia una història clínica (Figs. 5 a i b) prèvia a la visita de tractament en les dues cadires dentals de les que es disposava (Fig. 3). A més d'aquest quefer assistencial també s'hi va realitzar una tasca docent important que suplí, en part, la manca d'una escola d'estudis dentals a Barcelona. Van ser molts els professionals que s'hi van formar al costat del professor i mestre Joan Carol i Montfort. Aquest servei va ser seguit pel seu fill Lluís Carol i Murillo.

Quan es va complir el 50è aniversari (1913-1963) es va encunyar una medalla de l'escultor Rebull, feta per A. Serrahima S. A. (Fig. 6). Durant aquests anys, Carol va mantenir una activitat docent i de recerca que va plasmar en la publicació de llibres, articles i la impartició de cursos, fruit de la seva experiència professional i dels quals els alumnes podien obtenir un coneixement profund de moltes branques odontològiques (Fig. 7).

L'activitat docent i investigadora s'inicià amb la defensa de la tesi doctoral *Los modernos procedimientos terapéuticos en las fracturas del maxil·lar* (Universitat de Barcelona, 1913). La docència es plasmà en els cursos que va impartir a partir d'aquest intent de creació dels estudis d'estomatologia i que ja porten el segell de les especialitats: *Lecciones sobre Histo-fisiología del sub-aparato dentario*. Madrid: Escuela de Odontología. 1917; *Seminario de exploración radiológica de los dientes y maxilares*. Barcelona: Col·legi Oficial d'Odontòlegs. 1930; i en el propi Servei d'Estomatologia: *Curso de exploración radiológica de los dientes y maxilares*. 1934; *Curso de Estomatología*. 1935 i *Lecciones de Estomatología*. 1943.

Va ser convidat a Portugal, concretament a la Sociedade Portuguesa de Estomatologia, a la ciutat de Lisboa: *Lección sobre utilidad de los tejidos dentarios*; *Lección sobre estudio genético y anatomico-patológico de las neoplasias de los maxilares* i *Lección sobre fracturas de maxilar*, les tres el mateix any 1948.

També van ser convidats estrangers a Barcelona com el dentista Rebasio amb temes d'histologia dels tumors, i el dentista de Zurich, L. Castagnola, que va impartir un curs intensiu d'endodòncia (30 gener – 1 febrer de 1958) (Fig. 8).

Formant part de la tasca de professor, va fer diverses publicacions:

Llibres:

1. *La radiología en la práctica odontológica*. Madrid: Imp. La Odontología. 1917.
2. *Las reacciones vitales de los tejidos dentales en relación a la profilaxis y terapéutica de la caries dentaria*. Barcelona: Imp. Pulcra. 1947.
3. *Unidad patogénica de las neoplasias propias de los maxilares*. Barcelona: Real Academia de Medicina de Barcelona [Discurs d'ingrés com acadèmic numerari]. 1955

Capítols de llibre:

1. *Histología dental i odontogénesis*. A: Ramon Pons. Tratado de Odontología. 1914 i 1923.
2. *La artroalveolitis crónica protopática*. A: Gaillard y Nogué. Tratado de Estomatología. 1924.

Articles:

Els articles abasten totes les àrees específiques de l'estomatologia: ciències bàsiques (14), estomatologia general (2), patologia dels tumors buccals (8), cirurgia bucal i maxil·lofacial (3), radiologia (3), odontologia conservadora (2) i història de la professió dental (4).

Quan el Dr. Joan Carol i Montfort va deixar el Servei va ser el seu fill, Lluís Carol i Murillo qui se'n va fer càrrec. Ell s'havia llicenciat a Madrid l'any 1943 i la seva especialitat va ser la cirurgia oral i, més endavant, la implantologia.

Com a cap del Servei d'Estomatologia, i amb el seu germà Pere com a secretari, va organitzar un curs de Cirurgia Oral els dies 18 al 22 de febrer de 1964. En aquest curs hi van col·laborar el professor Guillermo A. Reis Centeno, de la Universidad de Buenos Aires, i el professor Víctor M. de Sada, cap del Servei de Cirurgia Maxil·lofacial del Centro Nacional de Especialidades Quirúrgicas de Madrid. Carol hi va intervenir amb les conferències: "*Importancia de la cirugía oral en la especialidad*", "*Anatomía quirúrgica y radiológica de los maxilares*" i "*Extracciones por alveolectomia y odontosección. Estudio clínico, radiológico y quirúrgico*" (Fig. 9).

Anys més tard, Carol es convertí en un dels pioners de la implantologia espanyola. Li correspon el mèrit d'haver estat el primer en tractar amb implants al·loplàstics i publicar-ne els resultats i, a partir de l'any 1948, utilitzà els implants de resina acrílica, material que Maurel i Rialand aportaren com innovació. No del tot conforme amb aquest material, l'any 1958 es va inclinar pels implants juxtaòssis, amb un gran èxit, ja que el pacient els va tenir a la boca durant 31 anys.

CONCLUSIONS

1. L'assistència odontològica hospitalària a Catalunya s'inicia l'any 1871 amb el Servei d'Odontologia a la Casa de Maternitat i Expòsits de Barcelona, que dirigia el Dr. Simón de Rojas Bruguera Martí.

2. L'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau va ser el primer en tenir un Servei d'Estomatologia al servei dels treballadors i del públic en general.

3. Els cursos que es van impartir en el Servei d'Estomatologia de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, des del 1913 al 1963, van ser la base d'una veritable escola per formar els odontòlegs en les diverses especialitats.

4. Joan Carol i Montfort té el mèrit d'haver estat el líder d'aquesta escola. La seva recerca, les publicacions i les conferències en van ser els fonaments. També va ser reconegut arreu per la qualitat de les seves investigacions.

5. El Servei d'Estomatologia va ser seguit pel seus fills, Lluís i Pere Carol i Murillo, fins el moment de la creació de l'Escola d'Estomatologia de la Universitat de Barcelona.

NOTES

1. Des de que l'aprenentatge de l'ofici de dentista va ser impartit pel Reial Col·legi de Cirurgia, que els atorgava el títol de Sagnador (1764), aquests estudis van anar millorant i canviant de denominació: cirurgia pràctic en l'art de guarir (1843), flebotomia practicant (1846), practicant (1857), cirurgia dentista (1875), fins que es va arribar a la universitat on es podia obtenir el títol d'odontòleg (1901).
2. Florestán Aguilar Rodríguez (L'Havana, 15 d'abril de 1872 – Madrid, 28 de novembre de 1934) va obtenir el títol de Doctor in Dental Surgery a Filadèlfia. Dentista de la Casa Reial, és qui va influir activament en la creació de l'Escola d'Odontologia de Madrid.
3. El Cercle Odontològic de Catalunya (1887-1936) era la fusió dels odontòlegs, reunits en el "primer" Cercle Odontològic de Catalunya (1879-1887) i els metges estomatòlegs, reunits en l'Institut Estomatològic de Barcelona (1879-1887). Aquesta associació va participar de forma activa en el desenvolupament de la professió dental, especialment en la seva vessant de formació continuada i en la prevenció de la salut oral.
4. Juan Pedro Moreno González (Madrid, 1937 – 1993) va ser el degà de la Facultat de Odontologia de la Universidad Complutense de Madrid i un dels protagonistes del canvi de l'Estomatologia a l'actual Odontologia.
5. Pere Carol Martí (Sabadell, 6 de juliol de 1852 – Barcelona, 17 de març de 1923) dirigeix la professió odontològica des de Catalunya, en la interfase de dos segles, amb la finalitat de millorar els estudis i l'obtenció d'una titulació pròpia. Presideix el Cercle Odontològic de Catalunya i intervé en la creació del títol d'odontòleg, encapçalant la part catalana de la Comissió que aconseguir l'entrada de l'odontologia a la Universitat.
6. L'Associació d'Odontòlegs de Llengua Catalana (1925-1936) es va crear per a la difusió de la profilaxi bucodental.

7. La revista *Arxius d'Odontologia* era l'òrgan del Col·legi d'Odontòlegs de Catalunya i feia dues tasques, la de butlletí (informació i defensa administrativa dels professionals) i la científica amb la publicació d'articles nacionals i internacionals. Va tenir una vigència des de 1933 a 1936.
8. La seva especialitat va ser l'ortodòncia i va fer l'aportació de les plaques selectives.
9. Fundador de la Unitat de Cremats de l'Hospital de la Vall d'Hebron.

BIBLIOGRAFIA

1. GONZÁLEZ IGLESIAS, J. *La época heroica de la implantología en España. Los pioneros*. Alcobendas (Madrid): TPG., 1996, p. 11, 43, 75-76.
2. USTRELL TORRENT, JM. *Història de l'odontologia*. 2a ed. Barcelona: Ed. Universitat de Barcelona. 2000.
3. USTRELL TORRENT, JM. *El doctor Joan Carol i Montfort*. Barcelona: Ed. Família Carol. 2000.
4. USTRELL TORRENT, JM. "Els Carol de Manresa". A: *Dovella* [Manresa], 2001; 72:37-44.
5. USTRELL TORRENT, JM. "Els estudis d'odontologia". A: FULLOLA, JM, GRACIA, F, CASASSAS, J. *La Universitat de Barcelona. Libertas perfundet omnia luce. Història dels ensenyaments (1450-2010)*. Barcelona: Publ. Ed. Universitat de Barcelona. 2010, p. 176-181.
6. USTRELL TORRENT, JM. Joan Carol i Montfort (Manresa 1889 – Barcelona 1986) [En línia]. Barcelona: COMB Galeria de Metges Catalans. <<http://www.galeriametges.cat/galeria-fitxa.php?icod=EFFJ>> [Consulta: 29 maig 2020].
7. Programa del "*Curso de cirugía oral. Servicio de Estomatología*". Barcelona: Hospital de la Santa Cruz y San Pablo. 1964.

Figura 1. Diploma del Cercle Odontològic de Catalunya.

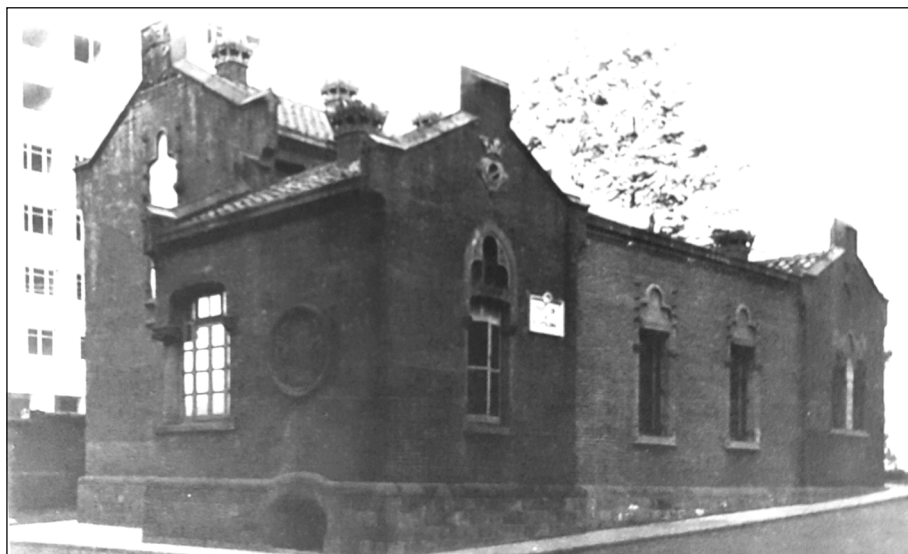

Figura 2. Pavelló de Santa Apol·lònia, en el recinte modernista de l'Hospital de Sant Pau.

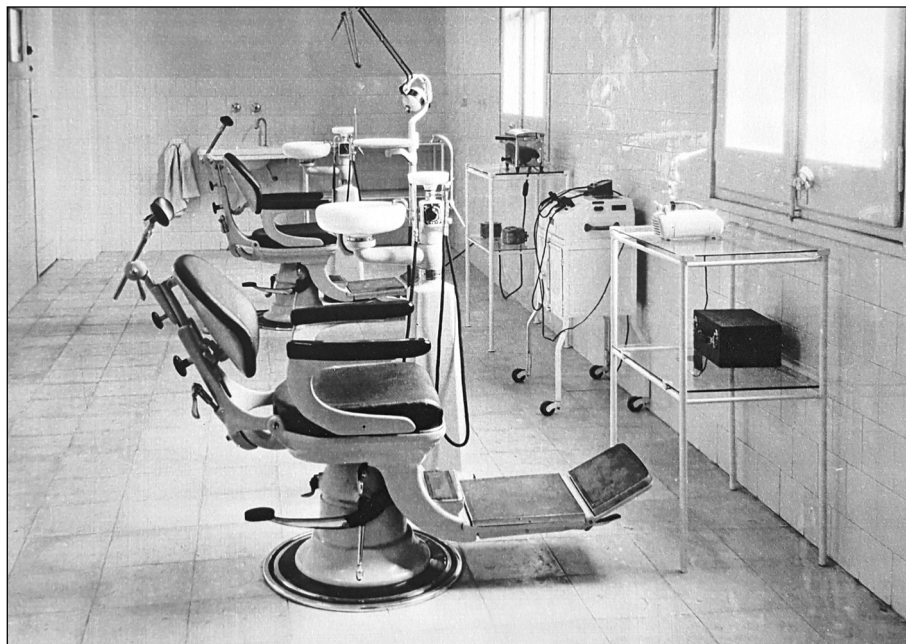

Figura 3. *Cadires dentals del Servei d'Estomatologia.*

Figura 4. *Inauguració oficial del Dispensari Odontològic al Pavelló de Santa Apol·lònia, de l'Hospital de Sant Pau.*

Figura 8. Model de diploma del Curs d'Endodòncia (1958).

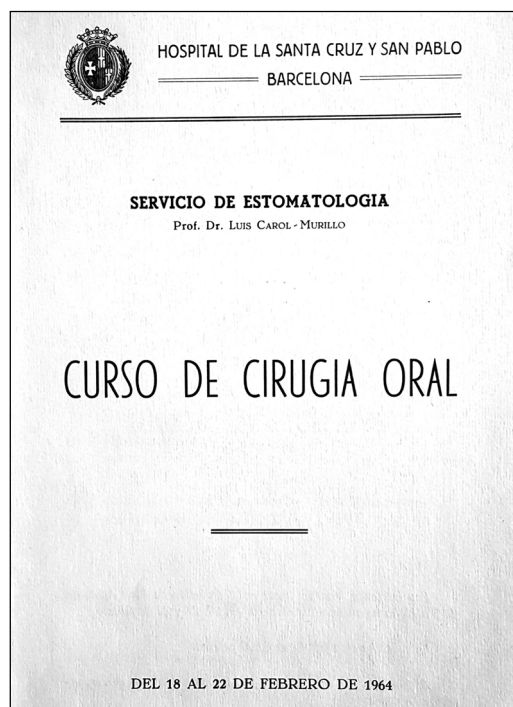

Figura 9. Curs de Cirurgia Oral (1964).

